

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

"Främmand"

Östman, Ann-Catrin

Published in:
Hufvudstadsbladet

Published: 01/01/2019

Document Version
Accepted author manuscript

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Östman, A.-C. (2019). "Främmand". *Hufvudstadsbladet*, (27.7.2019), –. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202201147392>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

”Främand”

Det var bland annat genom försäljning som borgarhustrun Beata Persdotter försörjde sig när hon flyttade till 1600-talets Jakobstad. Dessutom kunde Beata bota åkommor av olika slag, något som hon förmodligen hade lärt sig som piga hos en läkare i Kajaneborg. Upprepade gånger kom hon att anklagas hon för trolldom.

Med varierande framgång försöker jag arbeta i sommarhuset. Samtidigt som lokaltidningen rapporterar om att en irakisk skräddare verksam i bygden inte ges förlängt uppehållstillstånd, läser jag om xenofobi i det förflutna. En text handlar om den knutpatriotism som bland annat resulterade i byslagsmål på landsbygden. Också i förmoderna städer fanns rädslor inför det främmande och främlingsfientlighet, i dessa kanske i ännu högre grad riktat mot personer som talade ett annat språk eller som utövade religion på annat sätt än det mest vanliga.

Vilken roll spelade språklig bakgrund i Jakobstad, en nygrundad stad där alla var inflyttare? Beata var finskspråkig. Detta synliggörs i rättegångsprotokollen även om etnisk och/eller språklig bakgrund sällan beskrivs explicit i tidigmoderna dokument. Hon kallades för ”Rijfs-finskan”. Forskning visar att det finska kunde förknippas med trolldom och med olika slag av folklig magi. Påverkade detta också 1600-talets trolldomsprocesser? Denna fråga har förhållandevis sällan dryftats av forskare.

I en alldeles ny bok, *Noitaäiti* (”Häxmodern”), skildrar historikern Marko Lamberg Malin Matsdotters liv och den rättsliga process som ledde till hennes död. På 1630-talet flyttade Malin från Österbotten till Stockholm och fyra decennier senare, år 1676, brändes hon på bål. Att Malin talade finska spelade en viss roll både när anklagelserna väcktes och under själva rättegången – bland annat fästes det vikt vid att hon inte kunde en vanlig bön på redig svenska. Den mycket intressanta boken, baserad på ett omfattande källunderlag, blir ställvis outhärdlig att läsa.

Som historiker har jag sällan rört mig i 1600-talet, ett för mig främmande land. Tillsammans med Marko vågar dock jag studera målen mot Beata och tillsammans skapar vi en översiktlig bild av de olika trolldomsprocesserna i Jakobstad, en stad formad av inflyttade från landsbygden och borgare från andra städer. Här verkade också finskspråkiga och gudstjänster firades på två språk. I medlet av 1670-talet anklagades ett flertal kvinnor för häxsabbat också i denna småstad. Även om etnisk bakgrund inte tycks ha spelat någon större roll just i dessa mål, kan vi hitta belägg för att personer från finskspråkiga orter – däribland Beata – stod anklagade i andra slags trolldomsfall.

Resultaten ska sammanställas när det som vi kallar ”ryssvärmen” har släppt sitt grepp. I hettan är det svårt för mig att uppbåda den energi som krävs för att bekämpa främmande arter i den misskötta trädgården, men när jag ”väntar främand” - inbjudna gäster – mejar jag ned de mest anskrämliga lupinerna. Och då påminns jag om de positiva konnotationer som detta ord, ”främmande”, bär i min dialekt.